Iqtisodiyot va Pedagogika Universiteti

Samarqand kampusi, 1-kurs magistranti:

Pulatova Shaxsina Rustamovna

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

Annotatsiya

Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanishning mazmuni, ahamiyati va pedagogik imkoniyatlari yoritilgan. Maktabgacha yoshdagi bolalarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etish, interfaol metodlar, o'yin texnologiyalari, muammoli ta'lim hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, zamonaviy pedagogik yondashuvlarning bolalarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik, muloqot va bilish faoliyatini rivojlantirishdagi o'rni ochib berilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, pedagogika, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar, didaktik o'yinlar, innovatsion ta'lim, tarbiyachi, ijodkorlik, bola rivojlanishi.

Kirish

Bugungi kunda ta'lim tizimining barcha bosqichlarida sifat va samaradorlikni oshirish, yosh avlodni har tomonlama rivojlantirish hamda zamonaviy pedagogik yondashuvlarni ta'lim jarayoniga tatbiq etish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, maktabgacha ta'lim bosqichi bolaning shaxs sifatida shakllanishi, dastlabki bilim va ko'nikmalarni egallashi, atrof-muhitni anglashi hamda ijtimoiy munosabatlarga kirishishida alohida ahamiyat kasb etadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim-tarbiya jarayonini samarali tashkil etish tarbiyachining kasbiy mahorati, pedagogik yondashuvi va qo'llaydigan metodlariga bevosita bog'liq. An'anaviy ta'lim usullari bilan bir qatorda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish bolalarning mashg'ulotlarga bo'lgan

qiziqishini oshirish, ularning faolligini ta’minlash va individual imkoniyatlarini namoyon etishga yordam beradi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar ta’lim maqsadlarini aniq belgilash, mashg‘ulotlarni izchil rejalashtirish, bolalarning faol ishtirokini ta’minlash va ta’lim natijalarini kuzatishga asoslanadi. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun bunday yondashuvlar, avvalo, o‘yin, amaliy faoliyat, kuzatish, tajriba va muloqot bilan uyg‘unlashtirilishi lozim.

Maqolaning maqsadi maktabgacha ta’lim tashkilotlarida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanishning pedagogik ahamiyatini ochib berish, ularning asosiy turlarini tahlil qilish va ta’lim-tarbiya jarayonida qo‘llash imkoniyatlarini yoritishdan iborat.

Asosiy qism

1. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarning mazmuni va ahamiyati

Pedagogik texnologiya — belgilangan ta’limiy maqsadlarga erishish uchun ta’lim jarayonini rejalashtirish, tashkil etish, amalga oshirish va natijalarini baholashga qaratilgan tizimli yondashuvdir. Uning asosiy vazifasi ta’lim jarayonini samarali tashkil etish, ta’lim oluvchilarning faolligini oshirish va kutilgan natijalarga erishish imkoniyatini yaratishdan iborat.

Maktabgacha ta’limda pedagogik texnologiyalar bolalarning yosh xususiyatlari, qiziqishlari, ehtiyojlari va individual rivojlanish sur’atlariga mos bo‘lishi kerak. Chunki maktabgacha yoshdagi bolalar bilimlarni faqat tinglash orqali emas, balki ko‘rish, ushlab ko‘rish, harakat qilish, savol berish, tajriba o‘tkazish va o‘yin orqali yaxshiroq o‘zlashtiradilar.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar quyidagi imkoniyatlarni yaratadi:

bolalarning bilishga bo‘lgan qiziqishini oshiradi;

mustaqil fikrlash va muammolarni hal etish ko‘nikmalarini rivojlantiradi;

nutq va muloqot madaniyatini shakllantiradi;

ijodkorlik hamda tasavvurni rivojlantiradi;

bolalarning hamkorlikda faoliyat yuritishiga yordam beradi;

ta’lim jarayonini bolalarning individual ehtiyojlariga moslashtirish imkonini beradi.

Shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish faqat yangi vositalarni mashg‘ulotga kiritish bilan cheklanmaydi. Eng muhim jihat — tanlangan metodning ta’limiy maqsadga muvofiqligi va bola rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatishidir.

2. Maktabgacha ta’limda qo‘llaniladigan zamonaviy pedagogik texnologiyalar

O‘yin texnologiyalari. O‘yin maktabgacha yoshdagi bolalarning yetakchi faoliyatlaridan biri bo‘lib, u orqali bolalar atrof-muhitni o‘rganadilar, muloqot qiladilar va turli vaziyatlarda o‘zlarini tutishni o‘rganadilar. Didaktik, syujetli-rolli, harakatli va qurish-yasash o‘yinlari ta’limiy maqsadlarni amalga oshirishda muhim vosita hisoblanadi.

Masalan, “Do‘kon” syujetli-rolli o‘yini davomida bolalar mahsulotlarni nomlash, sanash, savol berish, javob qaytarish va navbat kutish ko‘nikmalarini rivojlantiradilar. “Rangini top” didaktik o‘yini esa ranglarni farqlash va predmetlarni belgilari bo‘yicha guruhlashga yordam beradi.

Interfaol ta’lim metodlari. Interfaol metodlar bolalarning mashg‘ulot jarayonida faol qatnashishi, o‘z fikrlarini ifodalashi va boshqalar bilan hamkorlik qilishiga imkon yaratadi. Savol-javob, kichik guruhlarda ishlash, suhbat, fikr almashish va muammoli vaziyatlarni muhokama qilish shular jumlasidandir.

Masalan, tarbiyachi bolalarga “O‘simlik o‘sishi uchun nimalar kerak?” degan savolni beradi. Bolalar o‘z taxminlarini aytadilar, rasmlarni taqqoslaydilar va oddiy kuzatishlar orqali o‘z fikrlarini asoslashga harakat qiladilar. Bunday faoliyat bolalarning kuzatuvchanligi, nutqi va sabab-oqibat munosabatlarini tushunishiga yordam beradi.

Muammoli ta’lim texnologiyasi. Muammoli ta’lim bolalarni tayyor javobni olishdan ko‘ra, savol ustida fikrlashga, taxmin qilishga va yechim izlashga undaydi.

Maktabgacha ta’limda bu yondashuv sodda va bolalarning imkoniyatlariga mos vaziyatlar orqali amalga oshiriladi.

Masalan, tarbiyachi ikki xil sharoitda saqlangan o‘simliklarni ko‘rsatib, ularning o‘sishidagi farqlarni bolalar bilan muhokama qiladi. Bolalar kuzatishlar asosida o‘z xulosalarini bildiradilar. Bunda tarbiyachining vazifasi bolalarga tayyor javobni darhol berish emas, balki ularning izlanishiga yo‘l-yo‘riq ko‘rsatishdir.

Loyiha asosida ta’lim. Loyiha metodi bolalarning muayyan mavzu doirasida birgalikda faoliyat olib borishi, ma’lumot to‘plashi, kuzatishlar o‘tkazishi va amaliy natija yaratishiga asoslanadi. Maktabgacha ta’limda loyihalar qisqa muddatli, sodda va ko‘rgazmali bo‘lishi maqsadga muvofiq.

Masalan, “Bizning bog‘imiz” loyihasi doirasida bolalar o‘simliklar bilan tanishadilar, urug‘ ekadilar, ularning o‘sishini kuzatadilar va rasmlar orqali o‘z kuzatishlarini ifodalaydilar. Ushbu faoliyat tabiatga ehtiyotkorona munosabat, mas’uliyat va hamkorlik ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari. Raqamli ta’lim vositalari, audio materiallar, qisqa videolar va interaktiv tasvirlardan maqsadli foydalanish bolalarga murakkab tushunchalarni ko‘rgazmali tarzda tushuntirishga yordam beradi. Masalan, hayvonlarning yashash muhiti yoki fasllardagi o‘zgarishlar tasvirlar yordamida tushuntirilishi mumkin.

Biroq raqamli vositalar tarbiyachining bevosita muloqoti, jonli o‘yin, harakat va amaliy faoliyat o‘rnini egallamasligi kerak. Ularning mazmuni yoshga mos, xavfsiz va qisqa bo‘lishi, foydalanish vaqti esa bolalarning ehtiyojlari hamda amaldagi tavsiyalarga muvofiq belgilanmog‘i lozim.

3. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarning bola rivojlanishiga ta’siri

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar maktabgacha yoshdagi bolalarning bir necha rivojlanish yo‘nalishlarini qo‘llab-quvvatlaydi.

Birinchidan, bilish jarayonlari rivojlanadi. Kuzatish, taqqoslash, tasniflash va tajriba o‘tkazish bolalarda diqqat, xotira, tafakkur va idrokning rivojlanishiga yordam beradi.

Ikkinchidan, nutq va muloqot ko‘nikmalari shakllanadi. Suhbat, hikoya tuzish, rolli o‘yinlar va jamoaviy topshiriqlar orqali bolalar o‘z fikrlarini aniqroq ifodalash, boshqalarni tinglash va savollarga javob berishni o‘rganadilar.

Uchinchidan, ijodkorlik va mustaqillik rivojlanadi. Rasm chizish, qurish-yasash, rolli o‘yinlar va kichik loyihalar bolalarga o‘z g‘oyalarini namoyon etish hamda turli yechimlarni sinab ko‘rish imkonini beradi.

To‘rtinchidan, ijtimoiy-hissiy rivojlanish qo‘llab-quvvatlanadi. Guruhli faoliyat bolalarda hamkorlik, navbat kutish, o‘z his-tuyg‘ularini ifodalash va boshqalarning fikrini hurmat qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ushbu natijalar o‘z-o‘zidan yuzaga kelmaydi. Ular pedagogik texnologiyaning to‘g‘ri tanlanishi, tarbiyachining bolalar bilan samarali muloqoti va mashg‘ulotlarning izchil tashkil etilishiga bog‘liq.

4. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etishda tarbiyachining roli

Maktabgacha ta’lim tashkilotida zamonaviy pedagogik texnologiyalarning samarali qo‘llanilishi ko‘p jihatdan tarbiyachining kasbiy kompetensiyasiga bog‘liq. Tarbiyachi mashg‘ulot maqsadini aniq belgilashi, bolalarning rivojlanish darajasini hisobga olishi va mos metodlarni tanlashi zarur.

Tarbiyachi ta’lim jarayonida faqat ma’lumot beruvchi emas, balki bolalarning faoliyatini tashkil etuvchi, ularni rag‘batlantiruvchi va mustaqil izlanishga yo‘naltiruvchi shaxs sifatida namoyon bo‘ladi. U bolalarning savollariga e’tibor bilan munosabatda bo‘lishi, fikr bildirishlari uchun qulay muhit yaratishi va har bir bolaning individual imkoniyatlarini hisobga olishi kerak.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlarni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun tarbiyachi quyidagi vazifalarga e’tibor qaratishi lozim:

mashg‘ulotlarni oldindan rejalashtirish va aniq maqsad belgilash;

bolalarning yoshi va qiziqishiga mos metodlarni tanlash;

ta’limiy o‘yinlar va ko‘rgazmali materiallardan foydalanish;

bolalarning faol ishtirokini rag‘batlantirish;

har bir bolaning rivojlanishini muntazam kuzatib borish;

ota-onalar bilan hamkorlikni yo‘lga qo‘yish;

o‘z kasbiy bilim va ko‘nikmalarini doimiy ravishda takomillashtirish.

Shuningdek, tarbiyachi ta’lim jarayonida bolalarning xavfsizligi, ruhiy farovonligi va teng ishtirok etish imkoniyatlarini ta’minlashi lozim. Pedagogik texnologiyalar bolalarni bir-biri bilan keskin taqqoslash uchun emas, balki ularning individual rivojlanishini qo‘llab-quvvatlash uchun xizmat qilishi kerak.

5. Zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanishdagi muammolar va ularning yechimlari

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llash jarayonida ayrim muammolar uchrashi mumkin. Jumladan, tarbiyachilarning yangi metodlardan foydalanish tajribasi yetarli bo‘lmasligi, didaktik materiallarning cheklanganligi, texnik vositalardan foydalanish imkoniyatlarining turlicha ekanligi va ayrim mashg‘ulotlarda bolalarning individual xususiyatlari yetarlicha hisobga olinmasligi shular jumlasidandir.

Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun pedagoglarning malakasini oshirish, tajriba almashish mashg‘ulotlarini tashkil etish, metodik qo‘llanmalar va didaktik materiallarni ishlab chiqish muhimdir. Bundan tashqari, oddiy va arzon vositalardan foydalangan holda ham samarali ta’limiy faoliyatni tashkil etish mumkin.

Masalan, tabiiy materiallar, rangli qog‘oz, karton, turli shakllar va kundalik hayotda uchraydigan buyumlar orqali bolalarning matematik tasavvurlari, ijodkorligi va kuzatuvchanligini rivojlantirish mumkin. Demak, ta’lim sifati faqat texnik jihozlarga emas, balki tarbiyachining metodik mahorati va ta’lim jarayonini maqsadga muvofiq tashkil etishiga ham bog‘liq.

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta’lim tashkilotlarida zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish ta’lim-tarbiya jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi muhim omillardan biridir. O‘yin texnologiyalari, interfaol metodlar, muammoli ta’lim, loyiha asosidagi faoliyat va

axborot-kommunikatsiya vositalari bolalarning bilish faolligi, nutqi, ijodkorligi hamda ijtimoiy ko‘nikmalarini rivojlantirish uchun keng imkoniyat yaratadi.

Bunda pedagogik texnologiyalarni bolalarning yosh va individual xususiyatlariga mos ravishda tanlash, ularni amaliy faoliyat bilan uyg‘unlashtirish va tarbiyachining kasbiy mahoratini muntazam oshirib borish alohida ahamiyatga ega. Raqamli vositalardan foydalanishda esa bolaning xavfsizligi va sog‘lom rivojlanishi ustuvor bo‘lishi lozim.

Shunday qilib, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni maqsadli va izchil qo‘llash maktabgacha ta’lim sifatini takomillashtirish, bolalarning mustaqil fikrlashi va ijodiy salohiyatini rivojlantirish hamda ularni keyingi ta’lim bosqichiga tayyorlashga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. 2020-yil 23-sentabr, O‘RQ-637.
2. O‘zbekiston Respublikasining “Maktabgacha ta’lim va tarbiya to‘g‘risida”gi Qonuni. 2019-yil 16-dekabr, O‘RQ-595.
3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 22-dekabrdagi 802-son qarori. “Maktabgacha ta’lim va tarbiyaning davlat standartini tasdiqlash to‘g‘risida”.
4. Vygotsky, L. S. *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press, 1978.
5. Dewey, J. *Experience and Education*. Macmillan, 1938.
6. UNESCO. *Global Education Monitoring Report*. Ta’lim sifati va innovatsion yondashuvlarga oid materiallar.